

gérezi Lisznyaiék rakoncátlanságát és ízléstelenségét. Ha szükség van rá, tudja ő is feszesen léptetni jambusait, mint Az ihlet percé-ben, melyben Kazinczy kényeskedő szonett-hangját utánozza mesteri módon. (Jellemző, hogy a Hölgyfutárban Az ideál címmel, Fresco-sonett alcímmel és *Szende Ráfael* álnévvel jelent meg.) Aranyt nem kötötte a forma, lett légyen az bármilyen, de a formátlanságot nem szerette, kivált, ha a zseni mezével takaródzott.

\*

Visszatérve a címben kifejezett tételhez, némi csodálkozással olvastam a legújabb irodalomtörténetben: „Az Ember Tragédiájának igen sok kiadása van, de egyik sem az eredeti szövegen, hanem az Arany János által javított szövegen alapul“ (Szerb A., Magy. Irod. 1934. II. 109). Úgy látszik, figyelmét teljesen elkerülte a Napkelet-Könyvtár centenáriumi kiadása, melyről Pintér Jenő igen pontosan megírja, hogy: „Az első szövegkritikai kiadás. Jegyzeteiben megvannak az eredeti kézirat tanuvallomásai, a drámaíró minden szövegváltoztatása és Arany János javításai is“ (VI. 615). Azaz, aki akarja, olvashatja az említett kiadásban az Ember Tragédiája szövegét úgy, ahogy Madách eredetileg megírta.

Hogy a szövegkritikai kiadás óta is mily szánalmasan hibás és csonka kiadások forognak közkezen, szóvá tette az Irodalomtörténet (1933, 102. l.). Az irodalmi művek tulajdonjogát védi a törvény, a költői szöveg hibátlanságával és tisztaságával, néhány fiológuson kívül, nem törődik senki.

*Tolnai Vilmos.*

## Adatok Komjáthy Jenő életéhez.

Komjáthy Jenő Gábor Antal keresztlevelének hiteles másolatát sikerült megszereznem főtisztelendő P. Kiefer Szilvér szécsényi plébános úrtól. E keresztlevelben és a költő testvérének, Komjáthy Celesztának hozzám írt két levelében érdekes adatokat találtam.

A költő keresztzülei Beke Gábor földbirtokos és özv. Darvas Józsefné szül. Hoffman Zsuzsanna voltak, P. Szentesy György guardián keresztelte meg a gyermeket. A keresztelés idején a szülők Szécsényben, az 523. sz. házban laktak. Jenő édes-

atyja, Komjáti Komjáthy Anzelm és Madách Imre között igen jó barátság állott fenn, valamint Szontagh Pállal is. Komjáthy Anzelm első gyermekének Szontagh Pál, Madách Imre pedig második gyermekének volt a keresztapja (nem pedig Jenőnek, aki a harmadik gyermeke volt szüleinek). Madách felbomlott családi élete után Komjáthy Anzelmnében látta a családi boldogság eszményképét és azért szellemi rokonságba, komaságba óhajtott vele kerülni.

Komjáthy Jenő nem láthatta meg testvéreit, mert azok már az ő születése előtt meghaltak. Nem is emlékezhetett már Madáchra, mert Madách halálakor csak 6 éves mult. De egész életében nagy tisztelője volt neki.

Komjáthy Anzelmnek 11 gyermeke volt. Közülük csak öten nevelődtek fel teljesen. Jenőn kívül még egy fiú maradt, Gyula, ki mint törvényszéki bíró 42 éves korában halt meg. Most már a költőnek csak három testvére él: Erzsébet, Margit és Celesztia. Az első kettőnek családja is van.

Amilyen jó barátság volt Komjáthy Anzelm és Madách Imre között, olyan jó viszony fejlődött ki Komjáthy Jenő és Madách fia, Aladár között. Költőnk a szünidőre családjával együtt Szenieről rendszerint szülőhelyére, Szécsénybe költözött. Azon volt, hogy megismerkedjék Madách Aladárral, s annak spiritizta felfogásával. Kétszer-háromszor volt is nála költőnk Sztregován, mely igen közel van Szécsényhez. Komjáthyt a spiritizta felfogásnak inkább csak a megismerése érdekelte, maga a spiritizmus nem volt reá semmi hatással. Egy ilyen látogatás alkalmával írta udvariasságból Madách Aladár fogadott leányának, Helénnek emlékkönyvébe az „M. Helén emlékkönyvébe“ című verset.

A „Régi rege“ című költeményben a költő ír egy Ofélia nevű leányról, aki őt csak játékszernek tekintette. Azt ajánlja a leánynak, hogy menjen kolostorba, Isten meg fog neki bocsátani és akkor ő sem gúnyolja őt tovább. Az említett ideál a költő nővéreinek egy ma is élő, jó barátnője volt, aki szívesen elbeszélgetett költőnkkel, de nem vette komolyan az alig 18 éves fiú szerelmét.

Mit értett költőnk a sokat említett eszmén? Az örök szeretetet, s mindent, ami föl, a magasba tör. Az eszme az ige, a szeretet a szabadság, az örök igazság, jóság és tökéletes szépség. Az eszme az istenséggel való egyesülés utáni vágy, rendít-

hetetlen törekvés a legnemesebbre, a legtökéletesebbre. Az eszme diadala, a világ zsarnoksága, fonáksága fölötti győzelem a kőj, a gyönyör, a boldogság. Az igazi boldogságot a nirvána adja meg nekünk, amikor az eszmék világában, az örök-szép fájdalomtalan hazában az istenséggel egyesülünk. Van élet a halálon túl is. A szellem, a lélek örökké él, s vele együtt a gondolat, a szenvedély. Isten a szellem, az alkotó, az üdv, az örökkévaló, az Ige.

Gyakran bizony nehéz követnünk a költő gondolatait, némely felfogása talán meghökkentőnek is tűnik fel, például ahol az alázatról és a kötelességről ír, de csak első pillanatra, mert ő, kinek érzései és gondolatai az eszmék honában járnak, azt vallja, hogy mindent az örök szeretetnek kell kormányoznia, ahol pedig az örök szeretet uralkodik, ott szerinte nincs szükség alázatra, mert a szeretet fűz össze mindenkit és mindent. Az ő imádsága nem megalázkodás, hanem felemelkedés az örök szeretethez, az Istenhez. Ahol a szeretet uralkodik mindenkiben és mindenben, ott nincs szükség kötelességre sem, mert mindenki és minden mindent szeretetből, vágyakozásból tesz, nem pedig azért, mert meg kell tennie, mert az az ő kötelessége.

Néhány szóval emlékezzünk meg költőnk családjáról. Felesége 1933 novemberében szerencsétlenség áldozata lett. Rosszul lépett le a villamosról és ez halálát okozta. Négy gyermeke él még, közülük három leány, egy fiú. Az egyik, Berta, a kispesti polgári iskola igazgatója, a másik kettő tanítónő a fővárosnál, családjuk is van.

*Patonay Sándor.*